

О. Корносенко

**ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Ефективність навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти педагогічного профілю визначається чіткою системою цілеспрямованого впливу на студентів. Значення фізичної культури для дітей і учнівської молоді підвищує роль фахівців фізичної культури, які здатні на належному рівні проводити роботу з учнями, високий рівень здоров'я та різнобічний розвиток яких – запорука успішної реалізації сучасних соціально-економічних перетворень нашого суспільства [2]. Однією з вирішальних умов успішного функціонування педагогічної системи є конструювання, що містить аналіз, діагностику, прогноз та розробку проекту структурної побудови цілісного навчального процесу [3].

Вживання поняття “технологія” у широкому розумінні пов'язується з сукупністю операцій, які здійснюються певним способом у визначеній послідовності для досягнення поставленої мети. Це слово прийшло в педагогіку з промислового виробництва, де воно означало процес виготовлення продукції найбільш ефективним і економічним способом.

Поняття “педагогічна технологія”, відоме з 20-х років ХХ ст., знаходимо в працях В. Бехтерева, І. Павлова, А. Ухтомського, С. Шацького. Вже тоді воно трактувалося по-різному. В одному випадку – як сукупність прийомів і засобів, спрямованих на чітку ефективну організацію навчальних занять, що нагадує виробничу технологію; в іншому – як уміння оперувати навчальним і лабораторним обладнанням, використовувати наочні посібники. У подальшому сутність поняття досліджували В. Безпалько, В. Бухвалов, Б. Горячов, В. Гузеєв, В. Євдокимов, Т. Ільїна, М. Кларін, А. Кушнір, І. Лернер, В. Монахов, Т. Назарова, В. Паламарчук, О. Пехота, Л. Прессман, І. Прокопенко, Г. Селевко, М. Сибірська, С. Сисоєва, О. Філатов, Д. Чернілевський, М. Чошанов, С. Шаповаленко та ін.

Сьогодні педагогічну технологію розуміють як послідовну взаємопов'язану систему дій педагога, спрямовану на вирішення педагогічних завдань, або як планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу [3].

Н.Ф. Тализіна вважає, що сутністю сучасної технології навчання є визначення найбільш раціональних способів досягнення поставлених цілей. При цьому навчальний процес розглядається як система, що потребує дослідження взаємозалежних її складників. Звідси виникає потреба використання результатів пошуку, отриманих у різних галузях знань, зокрема соціології, психології, кібернетики, математики та інших.

На думку В.П. Безпалька, “педагогічна технологія – проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці” [1].

Освітньо-педагогічна технологія – це сукупність прийомів і водночас галузь педагогічного знання, що відображає характеристики глибинних процесів педагогічної діяльності, особливості їх взаємодії, управління якими забезпечує необхідну ефективність навчально-виховного процесу.

Проаналізувавши останні дослідження у галузі професійно-педагогічної підготовки, можна зробити висновок, що вони зосереджені переважно на пошуках нових освітніх технологій підготовки фахівців гуманітарного, технічного, фізико-математичного та природничого профілю. Фахова підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання ґрунтується переважно на традиційних технологіях навчання, що є

безумовним протиріччям щодо нових освітніх пріоритетів.

Метою нашого дослідження є створення освітньо-педагогічної технології професійної підготовки фахівців фізичної культури, яка б відповідала параметрам якості освіти, закладеним Законом України “Про вищу освіту” та нормативно-правовими документами, що окреслюють основні вимоги до професіоналізму вчителя. В основі конструювання освітньо-педагогічних технологій лежать такі положення:

- застосування особистісно орієнтованого, системного та діяльнісного підходів у навчанні, що дозволяє перейти від пасивних методів навчання до творчих, активних;
- розробка програм навчальної діяльності відповідно до кваліфікаційної характеристики, яка відображає особистісні, спеціальні та професійні вимоги до підготовки фахівців нового покоління;
- поєднання жорстких вимог до результатів функціонування окремих систем і підсистем, які входять у структуру педагогічної технології, з гнучкістю їх змісту і методів реалізації;
- обумовленість і обґрунтованість диференціації та інтеграції окремих елементів, що складають педагогічну технологію;
- обґрунтування паритетності структурних компонентів цієї технології;
- єдність цільових установок у діяльності всіх суб’єктів, що беруть участь у процесі втілення освітньо-педагогічної технології;
- систематичність і неперервність технологічного процесу на всіх рівнях, етапах навчання і професійного становлення студентів [1].

У вітчизняній педагогічній літературі педагогічний процес розглядається як організований навчально-виховний процес, що охоплює діяльність педагогів і вихованців, тих, хто навчає, і тих, хто навчається, а також організаційно-матеріальні умови, в яких ця діяльність реалізується. Виходячи з цієї дефініції, ми визначаємо складники педагогічної технології.

Основними складниками педагогічної технології є мета і завдання. В педагогічній системі мета представлена у вигляді моделі випускника ВНЗ, яка регламентується кваліфікаційною характеристикою і державним стандартом. Завдання навчально-виховного процесу визначають і конкретизують його зміст, який регламентується навчальними планами та програмами. Типові завдання діяльності та вміння, якими повинен оволодіти випускник вищого навчального закладу фізкультурно-педагогічного спрямування, затверджені державним стандартом. До них відносять: 1) формування системи знань про фізичну культуру в процесі фізичного виховання; 2) навчання руховій дії в процесі заняття фізичними вправами; 3) раціональне формування індивідуального фонду рухових умінь і навичок у багаторічному процесі фізичного виховання; 4) навчання осіб, що займаються фізичними вправами, використовувати набуті знання, вміння та навички в повсякденному житті з метою самовдосконалення; 5) формування в навчально-виховному процесі ідейних основ раціональної поведінки, естетичних норм і навичок; 6) сприяння трудовому, інтелектуальному, естетичному вихованню школярів у процесі занять фізичною культурою; 7) формування основ самовиховання особистості в процесі фізичного виховання; 8) організація процесу фізичного виховання школярів у режимі навчального дня школи та позакласних занять фізичними вправами; 9) організація діяльності учнів на уроці фізичного виховання; 10) забезпечення дотримання правил техніки безпеки під час занять фізичними вправами; 11) вдосконалення рухових якостей у процесі фізичного виховання; 12) збереження і зміцнення здоров’я школярів у процесі фізичного виховання; 13) планування навчально-виховного процесу з фізичної культури в школі та позаурочної роботи; 14) здійснення різних видів контролю в процесі заняття фізичними вправами; 15) встановлення ділових і неформальних особистих стосунків з учнями в процесі фізичного виховання; 16) вивчення віко-

вих та індивідуальних особливостей учнів; 17) вивчення особливостей процесу фізичного виховання і результатів власної діяльності тощо.

Вирішення цих завдань багато в чому залежить від ефективності процесу навчання, що забезпечується оптимізацією умов функціонування навчального процесу. Умови навчання визначаються як форма організації навчального процесу, що є зовнішнім вираженням узгодженої діяльності педагога і студента і проводиться у встановленому порядку та режимі.

Зрозуміти сутність навчального процесу можна, якщо визначити його компоненти. За зовнішніми ознаками його можна охарактеризувати як спільну діяльність викладача і студента, тобто компонентами навчального процесу є викладання і навчання. Оскільки навчальний процес, як і будь який інший вид діяльності, завжди має предмет, то третій компонент – це зміст освіти. Під змістом освіти розуміють певний обсяг і характер систематичних наукових знань, практичних умінь і навичок, а також світоглядних і морально-етичних ідей, якими має оволодіти людина, в даному випадку – студент у процесі навчання. В. Луговий під змістом освіти розуміє упорядковану, цільну сукупність елементів і процесів, що утворюють освітню систему.

І.Я. Лернер обґрунтовує чотири основні елементи змісту освіти:

1. Інформація, яка підлягає засвоєнню. Знання, що накопичені людством (основні ідеї, концепції, теорії, поняття науки). Знання про шляхи, методи пізнання, типи і способи розумових дій.

2. Способи діяльності – уміння, навички.

3. Досвід емоційно-ціннісного ставлення до знань.

4. Досвід творчої діяльності (перенесення знань, варіативність, комбінування).

У доборі змісту педагогічної освіти існують різні підходи: політехнізм (Україна); прагматизм (США); енциклопедизм (Франція); екзистенціалізм (Англія). Сучасна освіта розвивається в різних напрямках: гуманітаризації, диверсифікації, фундаменталізації, інформатизації, індивідуалізації.

Зміст освіти визначається державними документами – навчальними планами та навчальними програмами. Навчальний план – це державний нормативний документ, який визначає навчальне навантаження студентів, його розподіл за семестрами, відділеннями, спеціальностями, тобто встановлює перелік навчальних предметів, кількість годин, відведених на кожний предмет, кінець і початок навчального року. Навчальна програма – державний документ, в якому розкривається зміст освіти з кожного предмету і визначається система наукових знань, світоглядних і морально-етичних ідей, практичних умінь і навичок, якими необхідно оволодіти студентам. Існує кілька способів побудови навчальних програм: а) лінійний; б) концентричний; в) модульний (при такому способі зміст кожної навчальної теми групується за такими напрямками: орієнтаційним, методологічним, змістовим, операційно-діяльнісним, контрольно-перевірочним) [1].

Характеристика змісту освіти – обґрунтування принципів відбору змісту навчання, його структурування з урахуванням вимог концепції вищої професійної освіти, спеціальності, професійної готовності; цілісності і вірогідності та відповідності стандартам. Методичне оснащення змісту освіти містить методи структурування навчальних елементів, визначення характеристик на рівні дисциплін навчального плану. В основі його формування лежить модель фахівця, яка дозволяє визначитися в підборі наукової та навчальної інформації, засвоєння якої в процесі навчання буде достатнім для здійснення певного виду професійної діяльності на відповідному кваліфікаційному рівні. Основним фактором змісту освіти є вимоги суспільства до розвитку фізичної культури та спорту. Зміст освіти має бути спрямований на реалізацію основної ідеї вищої освіти – професійної підготовки фахівця, зокрема з фізичної культури, конкурентоспроможного на ринку праці і здатного ініціативно, творчо, компетентно вирішувати завдання фі-

зичного виховання дітей з розвитку рухової діяльності в різних організаційно-педагогічних формах [3].

Ще одним компонентом є організація навчального процесу, що обумовлює створення певних умов для його функціонування. У словниках з філософії поняття “умова” визначається як категорія, що виражає відношення предмета до явищ, що його оточують, без яких вона не може існувати. Таке його трактування потребує педагогічного переосмислення. Ми розглядаємо окремо педагогічні та організаційно-матеріальні умови, як середовище, від якого залежить процес формування компетентного фахівця.

Організаційно-матеріальні умови ми поділяємо на організаційно-методичне забезпечення, організаційні умови навчання і організаційні форми навчання. Єдність визначених умов педагогічного процесу забезпечує вирішення поставлених завдань.

Поряд з організаційно-матеріальними умовами функціонування навчального процесу виступають і педагогічні умови, які виявляються в практичній реалізації сучасних принципів навчально-виховного процесу у вищій школі:

1. Співвідношення змісту професійної освіти з особливостями професійної діяльності.
2. Оптимальне поєднання загальних, групових та індивідуальних форм організації навчального процесу, створення умов для самостійної роботи студентів.
3. Раціональне застосування активних методів і доцільних засобів навчання на різних етапах професійної підготовки.
4. Співвіднесення результатів підготовки спеціалістів з вимогами соціального замовлення до якості підготовки спеціалістів певного профілю.
5. Формування у студентів знань, умінь, здібностей та компетенцій, необхідних для реалізації інноваційних технологій у галузі фізичної культури і спорту.

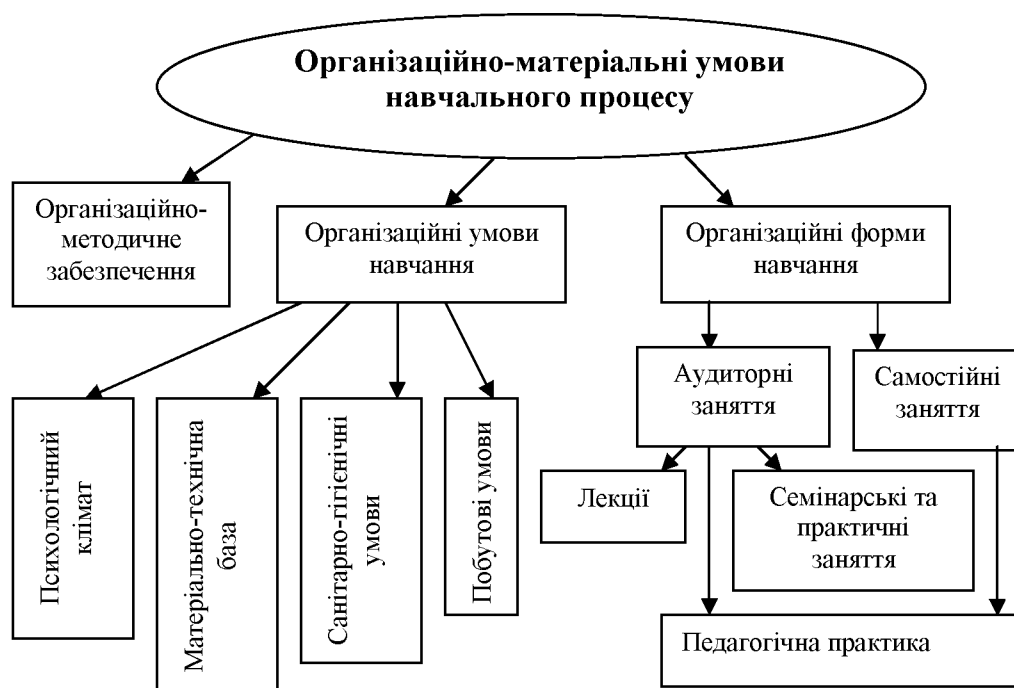
Отже, лише при комплексній практичній реалізації визначених умов можна вирішити проблему підготовки компетентного спеціаліста в галузі фізичного виховання. Але найбільш значущою детермінантою педагогічної технології є взаємодія учасників навчального процесу. Її зміст має на увазі психолого-педагогічне обґрунтування різних алгоритмів функціонування знань та мотиваційну підтримку освітнього процесу. Методичне оснащення – методика вибору і реалізації алгоритмів, їх зв'язок з метою освіти, розвитку мотиваційної основи навчання. Отже, передача навчальної інформації відбувається за допомогою засобів та методів навчання [3].

Засоби навчання і виховання, як складник навчального процесу, є сукупністю предметів, що містять навчальну інформацію або розвиваючі, освітні чи виховні функції, спрямовані на формування у студентів знань, умінь та навичок, необхідних у професійній діяльності.

У педагогічній літературі виділяють різні засоби навчання. Їх можна умовно класифікувати за формою організації пізнавальної діяльності студента на засоби: для індивідуальної роботи і для фронтальної; за функціями, що виконуються: на інформаційні, контролюючі та тренуючі.

На вибір засобів викладача орієнтує класифікація за сукупністю двох ознак: поставленим дидактичним завданням і шляхами її реалізації. Відповідно до визначених ознак виділяють такі групи засобів навчання, розвитку і виховання: навчально-наочні посібники на різних носіях інформації, вербальні засоби, дидактичні матеріали, спеціальне обладнання, технічні засоби.

Специфічними засобами навчання у фізичній культурі є фізичні вправи, що містять: змагальні, загальнопідготовчі та спеціальнопідготовчі вправи. Для оптимізації їх впливу на організм використовують тренажерні прилади, які є також засобами фізичної культури.

Структура організаційно-матеріальних умов навчального процесу

Серед методів навчання отримали поширення методи, що активізують пізнавальну діяльність студентів. Перш за все мають на увазі нові форми, методи і засоби навчання, що отримали звання активних. До них ми відносимо: проблемне, контекстне та проектне навчання, проблемні лекції, семінари-дискусії, розбір конкретних педагогічних ситуацій тощо.

Так, проблемне навчання є одним з поширених і визнаних методів навчання в сучасній педагогіці, тому що передбачає створення в навчальному процесі умов, за яких студент не може залишатися байдужим і активно включається в розумову діяльність дослідницького характеру. Проблемне навчання належить до розвиваючого типу і найефективніше діє на активізацію розумової діяльності студентів, на формування в них нестандартних підходів до розв'язання проблем, на розвиток творчого мислення.

Основними в теорії проблемного навчання є такі поняття: проблемна ситуація, навчальна проблема, проблемне питання. Проблемна ситуація є важливим мотиваційним та емоційним засобом у процесі навчання. Ефективність проблемного навчання переконливо доведена в роботах вітчизняних і зарубіжних учених (Д.В. Вількеєв, О.М. Матюшкін, М.І. Махмутов, Дж. Дьюї, В. Оконь та ін.), а також безпосередньо на практиці.

Мета функціонування педагогічної технології представляється як досягнення відповідності результату навчання створеної моделі фахівця. Отже, наступним складником педагогічної технології є результат навчання. В аспекті, що досліджується мета навчання безпосередньо зорієнтована на результат, який становить послідовне якісне перетворення особистості, що проходить етапи свого професійного становлення, тобто досягає професійної компетентності. Даний компонент є не просто рейтингом, що відрізняє одного студента від іншого, а і характеристикою підготовленості випускника, яка містить такі показники:

- оволодіння загальними і ключовими компетентностями (знання, вміння і навички, які необхідні фахівцю у професійній діяльності);
- сформованість індивідуального стилю викладання;
- оволодіння професійною культурою мови;
- оволодіння творчими, конструктивними, проектувальними здібностями, здібностями керівника та організатора;
- загальна ерудиція.

Отже, наша педагогічна технологія включає такі детермінанти: 1) мета; 2) завдання; 3) зміст освіти; 4) умови функціонування; 5) взаємодію учасників навчального процесу; 6) результат навчання.

Таким чином, створена нами освітньо-педагогічна технологія професійної підготовки фахівців фізичної культури відповідає параметрам якості вищої освіти, закладеним у Законі України “Про вищу освіту”, та нормативно-правовим документам, що окреслюють основні вимоги до професіоналізму вчителя і передбачає:

- ◆ гармонізацію науково-предметних, світоглядно-методологічних, дидактичних і психологічних знань;
- ◆ оволодіння сучасним інструментарієм вивчення особистості дитини;
- ◆ уміння організовувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості, її підготовку до життєтворчості;
- ◆ оволодіння культурою і загальнолюдськими цінностями;
- ◆ залучення до перспективних моделей педагогічного досвіду і набуття власного у різноманітній практиці;
- ◆ здатність до творчого пошуку, саморозвитку;
- ◆ засвоєння та впровадження нових інформаційних технологій;
- ◆ конкурентоспроможність на ринку праці;
- ◆ високі моральні якості;
- ◆ фізичний та психологічний стан здоров’я, що дає можливість виконувати службові обов’язки.

Список літератури: 1. *Беспалько В.П.* Слагаемые педагогической технологии. – М: Педагогика, 1989. 2. *Кремень В.Г.* Підвищення ефективності вищої освіти розвитку та інтеграції // Освіта України. – 2004. – 2 березня. 3. *Курдюков Б.Ф.* Теория и методология модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов физической культуры в системе высшего образования: Дис... д-ра пед. наук. – Краснодар, 2004. – 303 с. 4. *Махмутов М.И.* Принцип проблемности в обучении // Вопр. психологии. – 1984. – № 5. – С. 30-36. 5. *Оконь В.* Введение в общую дидактику. – М.: Высш. шк., 1990. – 382 с.

О. Корносенко

ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Рассмотрены образовательно-педагогическая технология профессиональной подготовки специалистов физической культуры, условия и принципы ее создания. Определены типовые задачи деятельности и умения, которыми должен овладеть выпускник высшего учебного заведения физкультурно-педагогического направления. Предложена структура организационно-материальных условий учебного процесса в вузе.

O. Kornosenko

EDUCATIONALLY-PEDAGOGICAL TECHNOLOGY PROFESSIONAL PREPARATION OF SPECIALISTS PHYSICAL CULTURE

The educational-pedagogical technology of professional training specialists of physical culture, the terms and principles its creating are researched. The typical tasks of activity and ability, by which a graduate student of athletic-pedagogical direction of a higher educational establishment must have, are determined. The development of structure of organizational-material conditions of educational process in an institute of higher education is offered.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2009